

РЕЙТИНГИ УКРАЇНИ У МІЖНАРОДНИХ ВИМІРАХ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ

Висвітлено рейтинг України в міжнародних вимірах, проаналізовано їх вплив на економічну безпеку держави. Виконано кластерний аналіз міжнародних рейтинг-систем провідних світових агенцій, що дає змогу з'ясувати роль і місце України в міжнародних рейтингах соціально-економічного та геополітичного розвитку держав. На основі кластерного аналізу розроблено авторські класифікації групування країн за показниками індексів.

Rating of Ukraine is reflected in the international measurings, their influence is analysed on economic security of the state. The cluster analysis of international reytng-sistem of leading world agencies is executed, that enables to find out a role and place of Ukraine in the international ratings of socio-economic and geopolitical development of the states. On the basis of cluster analysis author classifications of grouping of countries are developed on the indexes of indexes.

ВСТУП

Визначення місця держави у світовій системі координат є основним завданням науковців і владних структур. Аналіз місця України як молододі держави, що активно інтегрується у світовий економічний простір, є особливо важливим для економічної безпеки держави. Адже лише з'ясувавши місце і роль нашої держави на світовому ринку, можна розробити чітку стратегію забезпечення економічної безпеки.

Рейтингові оцінки виступають своєрідним орієнтиром як для ТНК та інвестиційних фондів, які мають намір вкласти кошти за кордоном, так і для урядів держав, адже рейтинги індексів є важливим інструментом, який політичні діячі та лідери бізнесу можуть використати для формулювання досконалішої економічної політики, забезпечення економічної безпеки та інституціональних реформ в економіці.

Проблематикою місця України в міжнародних рейтингах в контексті розвитку економічної безпеки займались такі провідні науковці, як Л.А. Антоноук, О.Г. Білорус [1], Б. М. Данилишин, Я.А.Жаліло, П. Кругман, Д.Г. Лук'яненко, В.І. Мунтян, Дж. Міль, Г. Пастернак-Таранушенко, Д. Сакс, А.В. Степаненко, Е. Хекшер, Р. Фатхудінов, А.С. Філіпенко та ін.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Метою дослідження є аналіз позицій України в міжнародних рейтингах в динаміці; визначення проблем та основних чинників розвитку української економіки в міжнародних вимірах та їх вплив на економічну безпеку; з'ясування місця України у світовій системі координат; визначення перспектив майбутнього України на світовому ринку; з'ясування впливу рейтингу індексів провідних міжнародних рейтингових компаній на економічну безпеку України; визначення кореляції між індексами та економічною безпекою.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У нашому дослідженні використано системно-структурний метод, економіко-математичні методи, методи статистичного аналізу, інформаційно-комп'ютерні методи, методи кластерного аналізу, метод експертних оцінок, метод головних компонент.

РЕЗУЛЬТАТИ

Рішення щодо проведення дослідження на ринку певної країни приймають на основі оцінок (індексів) провідних рейтингових агентств, які мають репутацію, а результати їхніх досліджень характеризуються високим ступенем достовірності. Звичайно, рейтингові показники мають надзвичайну вагу для уряду України, оскільки є важливим зовнішнім інформаційним джерелом і, у випадку незадовільності, сигналізують про необхідність здійснення адекватних заходів щодо їх покращення [2]. При визначенні впливу рейтингів України в міжнародних вимірах на економічну безпеку було генералізовано та визначено з великої кількості основні рейтинг-системи, які дозволяють визначити місце України у світовій системі координат та проаналізувати рівень економічної безпеки у міжнародних вимірах. Основні економічні рейтинг-системи, що дозволяють з'ясувати роль України на світовому ринку та його вплив на економічну безпеку, наведено в таблиці 1.

Однією з основних рейтинг-систем, що дозволяє визначити рівень економічної безпеки та рівень інтегрованості України у світову спільноту, є Індекс глобальної конкурентоспроможності. Організатор цього дослідження — Всесвітній економічний форум (Женева). Його автор — професор Колумбійського університету Ксав'є Сала-і-Мартін став співредактором Звіту про глобальну конкурентоспроможність 2007—2008 років. У підготовці до звіту кожна з країн проходила оцінювання за такими параметрами, як якість інституцій, інфраструктура, макроеконом-

Таблиця 1. Україна в системі міжнародних індексів і рангів

№ п/п	Назва	Сфера, яку визначає рейтинг	Організатор дослідження	Профіль	Місце України у 2008 р.
1	Індекс глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index, GCI та Business Competitiveness Index, BCI)	Економічний стан країн світу	Всесвітній економічний форум (Женева)	Широкий	73 зі 131
2	Індекс економічної свободи	10 категорій економічної свободи: торгівлю, податкову навантаження, ступінь втручання держави в економіку, інвестиційний клімат та ін.	The Heritage Foundation і The Wall Street Journal	Широкий	133 зі 157
3	Індекс розвитку людського потенціалу (ІРЛП)	Бідність, грамотність, освіта, рівень життя населення країни	ООН	Широкий	76 із 155
4	Індекс сприйняття корупції	Стадія розвитку корупції	Міжнародна неурядова організація Тренсперенсі Інтернешнл	Спеціальний	74 із 96
5	Рейтинг глобалізації (Globalization Index)	Економічна інтеграція	Foreign Policy A. T. Keamey	Широкий	42 із 72
6	Індекс зовнішніх і внутрішніх загроз	Економічна безпека	Московський державний інститут міжнародних відносин (МДІМВ)	Спеціальний	140 із 192
7	Індекс потенціалу міжнародного впливу	Економічний та політичний потенціал	Московський державний інститут міжнародних відносин (МДІМВ)	Широкий	29 зі 192

безпеки. Серед них — інфляція (106-те місце), торгівлі бар'єри (123-те), податковий тягар (123-те), обмеження на рух капіталу (102-ге), ефективність антимонопольної політики (98-ме), професіоналізм керівників вищої ланки (102-ге), "відтік мізків" (93-те). Найнижчий результат України (115-те місце) — у категорії "якість інституцій" [3].

Шляхом проведення кластерного аналізу був також з'ясований і рівень впливу основних індексів глобальної конкурентоспроможності на економічну безпеку України (табл. 4).

Наступним важливим показником для визначення місця держави в системі

ічна стабільність, вища освіта і професійна підготовка населення, ефективність ринку товарів і послуг, ефективність ринку праці, розвиненість фінансового ринку, технологічний рівень, розмір ринку, конкурентоспроможність компаній та інноваційний потенціал. Дані Звіту про глобальну конкурентоспроможність наведені у таблиці 2 [3].

На основі даних Всесвітнього економічного форуму за 2008 рік та на підставі звіту про глобальну конкурентоспроможність 2007—2008 рр., задля визначення рівня розвитку економічної безпеки в контексті глобальної конкурентоспроможності України, шляхом кластерного аналізу було розроблено класифікацію країн за рівнем глобальної конкурентоспроможності. За основу класифікації було взято показники індексів глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index, GCI). На

основі аналізу було виділено 7 груп країн за рівнем глобальної конкурентоспроможності. Дані дослідження наведені в таблиці 3.

Дані, наведені в табл. 3, свідчать, що Україна опинилася в групі країн з низьким рівнем глобальної конкурентоспроможності. Водночас аналіз дав змогу встановити ряд недоліків у системі національної економіки, які впливають на зниження рівня економічної

глобальних координат є Індекс економічної свободи. Цей індекс розробляється американським фондом Heritage (публікується з 1995р.) і є інтегральним показником, що відображає ступінь державного регулювання. Індекс оцінює країни за 10 категоріями економічної свободи (свобода бізнесу, торгова, фіскальна, фінансова, монетарна свобода та ін.). Індекс економічної свободи вимірюється у відсотках у діапазоні від 0 до 100, де мінімальному значенню відповідає найнижчий ступінь економічної свободи. Дані наведені в таблиці 5 [4].

Як видно з даних таблиці, Україна і Росія втратили рейтинг в порівнянні з 2007 роком на 0,6 і 2,5 пункти рейтингу відповідно. Відношення компонентних структур економічної свободи Гонконгу (1 місце в рейтингу), України та Росії наведено на рис. 1.

Вибірка країн для кластерного аналізу (дані рейтингу країн за індексом економічної свободи оприлюднені Фондом Heritage за 2008 рік) наведені в таблиці 6 [4].

На базі даних кластерного аналізу розроблена класифікація країн світу на основі показників індексу економічної свободи задля з'ясування ролі і місця України в системі світової економічної свободи та її впливу на економічну безпеку. До класифікації увійшло 6 груп країн. Дані наведені в таблиці 7.

На основі даних, викладених в таблиці 7, створена карта, яка відображає типи країн за рівнем економічної свободи та показує місце України у світовій системі координат економічної свободи та економічної безпеки.

В контексті впливу ІЕС на економічну безпеку слід зазначити, що економічна свобода поділяється на дві рівновеликі категорії: "свобода для..." і "свобода від...". Відповідно, і економічна безпека поділяється на "безпеку для..." і "безпеку від..." [5,6]. Дані показують, що показники безпеки у вимірах економічної свободи прямо пропорційні один одному і впливають один на одного в рівній мірі. Чим вищий рівень економічної свободи, тим вищий рівень економічної безпеки. Проте з цим підхо-

Таблиця 2 . Рейтинг країн світу за індексом глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index, GCI) ВЕФ

Країна	GCI 2007-2008		GCI 2006-2007
	Місце в рейтингу	Індекс	Місце в рейтингу
США	1	5,67	1
Швейцарія	2	5,62	4
Данія	3	5,55	3
Швеція	4	5,54	9
Німеччина	5	5,51	7
Японія	8	5,43	5
Естонія	27	4,74	26
Китай	34	4,57	35
Польща	51	4,28	45
Росія	58	4,19	59
Казахстан	61	4,14	50
Україна	73	3,98	69
Румунія	74	3,97	73
Грузія	90	3,83	87
Молдова	97	3,64	86
Чад	131	2,78	121

Таблиця 3. Групи країн за рівнем глобальної конкурентоспроможності

№ групи	Назва групи	Приклади країн, що входять до групи	Показники індексів	Позиції в рейтингу
1.	Країни з найвищим рівнем глобальної конкурентоспроможності	США, Швейцарія, Данія, Швеція, Сингапур, Японія, Південна Корея	від 5,40	1–11
2.	Країни з високим рівнем глобальної конкурентоспроможності	Гонконг, Канада, Бельгія, Австралія	5,00–5,39	12–23
3.	Країни з середньо-високим рівнем глобальної конкурентоспроможності	Нова Зеландія, Китай, ОАЕ	4,50–4,99	24–35
4.	Країни з середнім рівнем глобальної конкурентоспроможності	Латвія, Португалія, Угорщина, Індія, Росія, Казахстан	4,00–4,49	36–69
5.	Країни з низьким рівнем глобальної конкурентоспроможності	Бразилія, Україна, Румунія, Уругвай, Молдова, Грузія	3,50–3,99	70–107
6.	Країни з незначним рівнем глобальної конкурентоспроможності	Гамбія, Бангладеш, Киргизстан, Таджикистан	3,00–3,49	108–128
7.	Глобально-неконкурентоспроможні країни	Зімбабве, Чад	до 2,99	129–131

Таблиця 4. Рівень впливу складових індексу глобальної конкурентоспроможності на економічну безпеку України

№ п/п	Пазва показника	Вага індексу у складі узагальнюючого показника економічної безпеки (у %)
1	Якість інституцій	62,6
2	Економічна інфраструктура	78,1
3	Макроекономічна стабільність	88,0
4	Ефективність ринку товарів і послуг	39,4
5	Рівень розвитку фінансового ринку	24,5
6	Ефективність ринку праці	21,2
7	Технологічний рівень	31,0
8	Розмір ринку	29,9
9	Конкурентоспроможність компаній	46,6
10	Інноваційний потенціал	15,5

Таблиця 5. Рейтинг економічної свободи деяких країн за складовими економічної свободи (дані фонду Heritage за 2008 р.)

Пазва країни	Гонконг	Сингапур	Україна	Росія	Куба	Північна Корея
Категорії						
Місце в світі 2008 р.	1	2	133	134	156	157
Індекс (%)	90,3	87,4	51,1	49,9	27,5	3,0
Динаміка індексу в порівнянні з 2007 р.	-0,3	0,2	-0,6	-2,5	-1,1	0,0
Свобода бізнесу	88,2	97,8	44,3	52,8	10,0	0,0
Торгова свобода	95,0	90,0	82,2	44,2	60,8	0,0
Фіскальна свобода	92,8	90,3	79,0	79,2	54,8	0,0
Втручання держави	93,1	93,9	43,0	69,5	0,0	0,0
Монетарна свобода	87,2	88,9	69,9	64,4	64,6	0,0
Інвестиційна свобода	90	80	30	30	10	10
Фінансова свобода	90	50	50	40	10	0
Права власності	90	90	30	30	10	10
Поширення корупції	83,0	94,0	28	25	35,0	10,0
Свобода праці	93,3	99,0	54,3	64,2	20,0	0,0

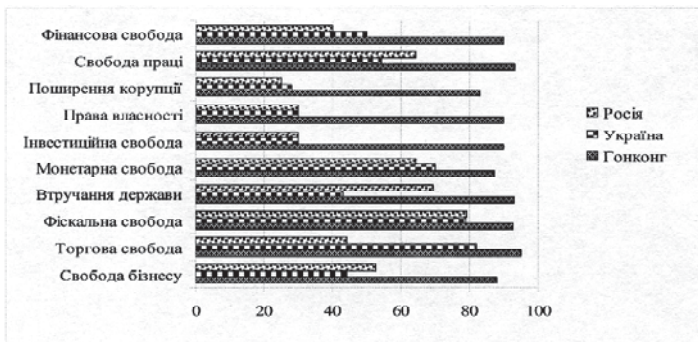

Рис. 1. співвідношення компонентних складових економічної свободи України, Гонконгу та Росії

дом потрібно бути дуже обережними, адже ринок не є абсолютно саморегульованою системою і роль державного регулювання економікою залишається досить високою. Схематично взаємозв'язок економічної свободи і економічної безпеки показано на рис. 3.

Наступним індексом, який дозволяє визначити потенціал країни на світовому ринку, є індекс розвитку людського потенціалу (ІРЛП).

Його було розроблено в 1990 році пакистанським економістом Махбубом-уль-Хаком і він подається ООН у щорічних звітах із 1993 року [7].

При підрахунку індексу використовуються три типи показників:

1. Середня тривалість життя.
2. Рівень письменності дорослого населення країни.
3. Рівень життя, оцінений через ВВП на душу населення за паритетом купівельної спроможності (дол. США).

Згідно з рейтингом країни поділяються на три кластери:

1. Країни з високим ІРЛП (від 0,8 до 1).
2. Країни з середнім ІРЛП (від 0,500 до 0,799).
3. Країни з низьким ІРЛП (до 0,499).

Для аналізу місця України в рейтингу індексу розвитку людського потенціалу проаналізовані дані ООН за 2007/2008 рр. Вибірка даних Human Development Index, HDI (ІРЛП) наведена в таблиці 8.

Як бачимо, Україна входить в групу країн з середнім рівнем ІРЛП, поступаючись таким країнам, як Росія, Білорусь і Казахстан.

Індекс розвитку людського потенціалу нашої країни становить 0,788. Провідні позиції в рейтингу традиційно належать північно-європейським країнам, які зуміли побудувати ефективно діючу соціальну модель, яка забезпечує високий рівень добробуту громадян. Індекс розвитку людського потенціалу відіграє значну роль у формуванні економічної безпеки України, адже в першу чергу відображає людський потенціал держави як основу її економічного процвітання.

Із позицій економічної безпеки дуже важливим є індекс внутрішніх і зовнішніх загроз держави, який щорічно розраховується Московським державним інститутом міжнародних відносин [8]. Методика

Типи країн за рейтингом економічної свободи

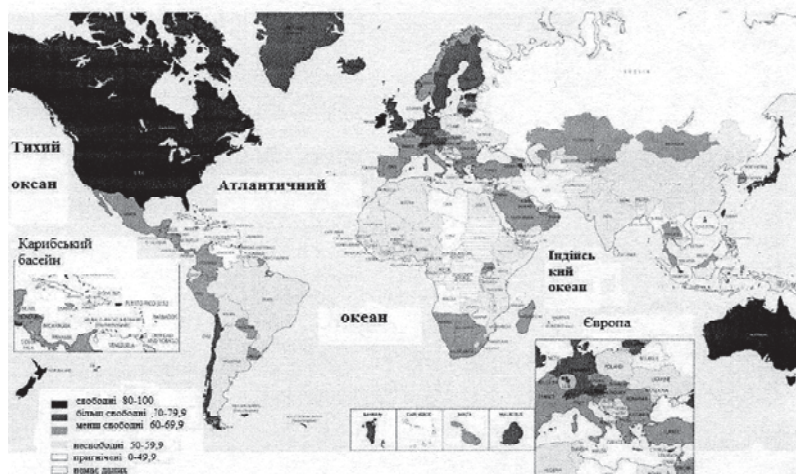

Рис. 2. Типи країн світу за рейтингом економічної свободи фонду Heritage 2008

Таблиця 6. Рейтинг країн за рівнем економічної свободи Фонду Heritage за 2008 рік

Назва країни	Місце в рейтингу	Показник індексу
Гонконг	1	90,3
Сингапур	2	87,4
Ірландія	3	82,4
США	5	80,6
Канада	7	80,2
Естонія	12	77,8
Грузія	32	69,2
Румунія	68	61,5
Польща	83	59,5
Китай	126	52,8
Україна	133	51,1
Росія	134	49,9
Північна Корея	157	3,0

Індекс зовнішніх і внутрішніх загроз фіксує масштаби та інтенсивність загроз і викликів, з якими стикаються конкретні держави — суб'єкти міжнародних економічних відносин. При цьому мова йде як про виклики та загрози ззовні (з боку інших держав, міжнародної економіки, військової небезпеки тощо), так і про виклики та загрози, що виникають все-

Міністерства економіки визначає загрози економічній безпеці України як сукупність наявних та потенційно можливих явищ і чинників, що створюють небезпеку для реалізації національних інтересів у економічній сфері. В цьому контексті розрахунок індексу зовнішніх і внутрішніх загроз є визначальним для розуміння стану економічної безпеки нашої держави [9].

Індекс зовнішніх і внутрішніх загроз фіксує масштаби та інтенсивність загроз і викликів, з якими стикаються конкретні держави — суб'єкти міжнародних економічних відносин. При цьому мова йде як про виклики та загрози ззовні (з боку інших держав, міжнародної економіки, військової небезпеки тощо), так і про виклики та загрози, що виникають все-

Таблиця 7. Групи країн за рівнем економічної свободи

№ групи	Назва групи	Країни, що входять	Позиції в рейтингу	Показники індексу (%)
1	Країни з високим рівнем економічної свободи (економічно свободні країни)	Гонконг, Сингапур, США, Канада	1–7	Від 80,0
2	Країни з порівняно високим рівнем економічної свободи	Швейцарія, Великобританія, Німеччина, Естонія, Японія	8–30	70,0–79,9
3	Країни з достатнім рівнем економічної свободи	Грузія, Латвія, Монголія, Румунія	31–81	60,0–69,9
4	Країни з низьким рівнем економічної свободи	Польща, Молдова, Китай, Індія, Україна	82–133	50,0–59,9
5	Економічно невільні країни	Росія, В'єтнам, Іран, Туркменістан	134–152	40,0–49,9
6	Економічно пригнічені країни	Лівія, Куба, Північна Корея	153–157	До 39,9

редині держави (внутрішні політичні та економічні конфлікти, боротьба експортно-зорієнтованих компаній з імпорто-зорієнтованими, коливання курсу валют, соціально-демографічні проблеми тощо). Цей індекс дозволяє співставляти "виміри загроз" з вищезазначеними індексами і може слугувати для побудови оцінок рівня економічної безпеки. Рейтинг країн за індексом внутрішніх і зовнішніх загроз поданий в таблиці 9 [8], де вибірка зроблена для дискримінантного аналізу.

В рейтингу зовнішніх та внутрішніх загроз виокремлюється група країн (56), перед економічною безпекою яких стоять дуже серйозні виклики. На протилежному полюсі інша група країн (61) з мінімальними загрозами. Рівень економічної безпеки варіює в рамках двох протилежних зон (які фіксуються відповідним балом в рейтингу). Крім цього, деякі загрози несуть в собі потенціальний характер для економічної безпеки. Вага складових індексу в економічній безпеці подана в таблиці 10 [8].

Важливим індексом, який визначає рівень економічної безпеки України на світовій арені, є індекс потенціалу міжнародного впливу (ІПМВ), що також розраховується Московським державним інститутом міжнародних відносин (МДІМВ). ІПМВ об'єднує показники, які кількісно чи якісно характеризують місце держави в системі міжнародних економічних відносин, інструменти її міжнародного впливу, а також найбільш суттєві механізми інтеграції держави у світову економіку. При розрахунку індексу потрібно враховувати, що недостатність ресурсів міжнародного впливу повинна компенсуватися в державі вмілою політикою щодо забезпечення високого рівня економічної безпеки. Складові індексу потенціалу міжнародного впливу та їх вага в зовнішньоекономічній безпеці наведена в таблиці 11 [9].

Аналіз кореляцій між індексами показує, що рівень міжнародного впливу залежить від рівня зовнішньоекономічної безпеки. Лідери впливу — це особливий кластер країн, яких поєднує саме фактор високого рівня економічної безпеки. Перелік країн для дискримінантного аналізу рівня зовнішньоекономічної безпеки наведений в таблиці 12 [9].

Лідери рейтингу міжнародного впливу цілком прогнозовані. Їх ядро складають країни "великої сімки", без Канади, плюс Китай, який інституціонально не інтегрований в групу міжнародних лідерів. Регіональний лідер — Індія. Країна, в якій розташовані штаб-квартири міжнародних організацій, — Бельгія. Зона мінімального впливу не менш очевидна, це так звані "карлики міжнародного впливу" — Ліхтенштейн, Монако. Слід зазначити, що глобально впливають на зовнішню економічну безпеку більшості країн лише лідери впливу (не більше 10 країн) [10]. З пострадянського простору лідер — Росія, а Україна займає 29 місце.

Виявлено чотири головні компоненти, які у сукупності пояснюють практично всі розходження між країнами. Перший компонент пояснює 55,4% дисперсії значень індексів, другий — 26,4%, третій — 11,2%, четвертий — 7%. На-

Таблиця 8. Країни світу за рівнем ІРЛП (Human Development Index, HDI 2007/2008)

Рейтинг 2007/2008	Зміни порівняно з періодом 2004/2006 (в пунктах рейтингу)	Країна	ІРЛП	Тип країни за ІРЛП
1	+2	Ісландія	0,968	Високий
2	-1	Норвегія	0,968	Високий
3	0	Австралія	0,962	Високий
8	-1	Японія	0,953	Високий
12	-4	США	0,951	Високий
60	0	Румунія	0,813	Високий
64	+3	Білорусь	0,804	Високий
67	-2	Росія	0,802	Високий
73	+6	Казахстан	0,794	Середній
76	+1	Україна	0,788	Середній
81	0	Китай	0,777	Середній
96	+1	Грузія	0,754	Середній
111	+3	Молдова	0,708	Середній
177	-1	Сьєрра-Леоне	0,336	Низький

Таблиця 9. Рейтинг країн за індексом зовнішніх і внутрішніх загроз

№ п/п	Країна	Бал	Група	Ймовірність віднесення до групи відносно низьких економічних загроз
1	Ефіопія	10.00	Високих загроз	0
38	Грузія	6.32	Високих загроз	0
78	Китай	4.48	Високих загроз	0.02569
81	Росія	4.34	Високих загроз	0.07908
118	США	3.06	Низьких загроз	0.99973
134	Молдова	2.44	Низьких загроз	1
140	Україна	2.27	Низьких загроз	1
141	Казахстан	2.27	Низьких загроз	1
152	Естонія	1.80	Низьких загроз	1
154	Румунія	1.68	Низьких загроз	1
160	Білорусь	1.43	Низьких загроз	1
173	Польща	1.02	Низьких загроз	1
187	Швейцарія	0.77	Низьких загроз	1
192	Канада	0.00	Низьких загроз	1

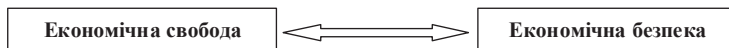

Рис. 3. Взаємозалежність економічної свободи та економічної безпеки на макроекономічному рівні

стільки високий пояснювальний потенціал першого компоненту, побічно підтверджує правильність вибору згрупованих в індекси показників.

У першому компоненті умовними "полюсами" виступають, з одного боку, "зовнішні й внутрішні загрози", з іншого боку — "якість життя", а також (у меншій мірі) "державність" і "інституціональні основи демократії".

Фактор "міжнародного впливу" у цьому компоненті практично відсутній. Протидія зовнішнім і внутрішнім загрозам (там, де й у якій мірі вони існують) є пріоритетом

Таблиця 10. Вага складових індексу внутрішніх і зовнішніх загроз в економічній безпеці

Назва складової	Вага складової у складі узагальнюючого показника економічної безпеки
Розташування території країни в зоні стихійного лиха	0,17
Незбалансований експорт –переважання одного (двох) експортних товарів в структурі експорту (50% і більше)	0,16
Наявність територіальних претензій з боку іноземних держав	0,16
Хронічне від'ємне сальдо поточного платіжного балансу	0,14
Надлишкова міграція	0,06
Залежність від імпорту енергоносіїв	0,36
Скорочення кількості населення	0,03

будь-якої національної політики, і саме від її успішності залежать і якість життя, і суверенна державність, і рівень демократії.

Полюси другого компонента — "інституціональні основи демократії" і "державність". Фактор "зовнішніх і внутрішніх загроз" зведений тут до нуля, значення "якості життя" і "потенціалу міжнародного впливу" мінімальні. Даний компонент володіє набагато меншою, ніж перший, але все-таки досить високою пояснювальною силою — насамперед стосовно тих країн, для яких за інших рівних умов найбільше значення має вибір між пріоритетами будівництва (підтримки) суверенної державності й розвитком свого демократичного потенціалу.

Третій компонент розподіляє країни залежно від того, наскільки пріоритетні для них "державність", з одного боку, і "якість життя" — з іншого. Роль факторів загроз демократії й потенціалу міжнародного впливу виявляється в цій рамці мінімальною. Можна припустити, що даний компонент релевантний стосовно тих країн, які у своїй національній стратегії здійснюють вибір між самостійною державністю на шкоду якості життя населення і якістю життя, нехай навіть за рахунок самостійної й суверенної державності.

Нарешті, четвертий компонент значимий для зовсім невеликої (але вкрай важливої й авторитетної) групи країн, для яких пріоритетним — звичайно, не абсолютно, а відносно — є потенціал міжнародного впливу. Якість життя, загрози, державність і, тим більше, демократія в даному компоненті майже не враховуються. Вплив у світі за будь-яку ціну — от що зближує ці країни, відрізняючи їх від всіх інших.

Для з'ясування кореляції міжнародних індексів і економічної безпеки нами був застосований метод головних компонент. В ході проведеного аналізу було використано 4 головні компоненти, які пояснюють дисперсію значень індексів на економічну безпеку України (табл. 13).

Звичайно, метод компонент міг би застосовуватись до всього набору показників економічної безпеки і економічного розвитку країн світу. Проте в силу різноманітності всіх рейтингів цей метод не дав би змоги з'ясувати їх вплив на економічну безпеку України. Подібний дворівневий підхід (1 — рівень редукції; 2 — рівень головної компоненти) дозволяє частково вирішити проблему "статистичного шуму" і спростити економічне трактування методології у вимірах безпеки.

ВИСНОВКИ

Україна як держава, що активно інтегрується у світовий економічний простір, мусить об'єктивно оцінювати виклики та ризики глобалізації на основі аналізу показників індексів провідних рейтингових агентств. З'ясувавши місце і роль України на світовому ринку можна чітко вибудувати стратегію забезпечення економічної безпеки в міжнародних вимірах. Адже економічна безпека є запорукою поступального руху у взаємовідносинах Ук-

Таблиця 11. Складові індексу потенціалу міжнародного впливу та їх вага в зовнішньоекономічній безпеці

№ п/п	Назва складової зовнішньоекономічної безпеки	Вага в зовнішньоекономічній безпеці
1	Витрати на оборону	0,85
2	Частка в капіталі МВФ	0,83
3	Частка в світовому експорті	0,80
4	Частка в світовому ВВП	0,77
5	Фактори посилення зовнішнього впливу	0,66
	– постійне членство в СБ ООН	
	– членство в Паризькому клубі країн-кредиторів	
	– наявність ядерної зброї	
	– Нобелівські премії в сфері економіки (не менше 10)	
6	Частка в фінансуванні ООН	0,61
7	Чисельність населення (у відсотках від загальносвітової)	0,48

Таблиця 12. Рейтинг країн за індексом потенціалу міжнародного впливу в контексті зовнішньоекономічної безпеки

№ п/п	Країна	Група потенціалу міжнародного впливу	Бал	Ймовірність віднесення до групи з відносно низьким рівнем зовнішньоекономічної безпеки
1	США	Відносно високий рівень	10.00	0
2	Китай	Відносно високий рівень	3.93	0.00023
3	Японія	Відносно високий рівень	3.25	0.00143
7	Росія	Відносно високий рівень	2.60	0.00856
15	Бельгія	Відносно високий рівень	1.09	0.34796
29	Україна	Відносно високий рівень	0.59	0.6718
35	Польща	Відносно низький рівень	0.48	0.73676
71	Білорусь	Відносно низький рівень	0.16	0.87048
73	Казахстан	Відносно низький рівень	0.14	0.87533
110	Грузія	Відносно низький рівень	0.05	0.89921
126	Молдова	Відносно низький рівень	0.04	0.9023
155	Естонія	Відносно низький рівень	0.02	0.9068
189	Ліхтенштейн	Відносно низький рівень	0.00	0.91194
190	Монако	Відносно низький рівень	0.00	0.91194

раїни з усіма гравцями світового ринку: інвесторами, кредиторами, ТНК, урядами держав. Рейтинг-систем існує велика кількість. Кожного року виникають нові індекси, рейтинг-системи, з'являються нові агентства, досліджуються і враховуються нові сегменти національних і світового ринку. На жаль, в глобальному контексті Україна ще не відіграє провідної ролі на світовому ринку, проте вже займає помітне місце в світовій системі координат, в першу чергу завдяки стратегічному розташуванню. Тому інтерес до нашої країни з боку основних учасників глобального ринку зростатиме, а відповідно Україна з'являтиметься в нових рейтингах. Поки що, здійснивши аналіз провідних рейтингів, в яких фігурує Україна і які визначають потенціал країни в цілому (Індекс глобальної конкурентоспроможності, Індекс економічної свободи, Індекс розвитку людського потенціалу (ІРЛП), Індекс сприйняття корупції), та згрупувавши країни за показниками індексів (адже індекс — це синтетичний показник, який включає багато факторів впливу), доводиться констатувати, що Україна не входить навіть в групу країн з середніми показниками, а відрив від лідерів рейтингу (країни ЄС, США, Канада, Японія) дуже значний. В багатьох рейтингах позаду України залишаються лише африканські країни, країни Центральної Азії та економічно депресивні країни. Важкою

Таблиця 13. Вплив головних компонент значень індексів на економічну безпеку України

Компонента	Процент пояснення	Кумулятивний процент
1	55,4	55,4
2	26,4	81,8
3	11,2	93,0
4	7,0	100

залишається ситуація з рівнем корупції, низьким є рівень інтегрованості в світові економічні процеси. Останнім часом у зв'язку з складною політичною та економічною ситуацією спостерігається відтік закордонних інвесторів, а відтак зниження індексу надходження прямих іноземних інвестицій. Все це, звичайно, негативно впливає на розвиток економічної безпеки, і тому лише рішучі кроки на шляху зниження рівня корупції, підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняної економіки на світовому ринку, створення прозорої схеми для надходження іноземних інвестицій дадуть змогу вибудувати ефективну систему протистояння викликам глобального середовища, адже інтеграція України в нього є пріоритетом для нашої держави. Це дасть змогу забезпечити високий рівень економічної безпеки України і підвищити рівень рейтингу України в міжнародних вимірах.

Література:

1. Білорус О., Мацейко Ю. Імперативи сталого розвитку України в умовах глобалізації // Економічний часопис-XXI. — 2002. — № 3. — С. 3—8.
2. Ярошко О. Сучасна Україна в дзеркалі міжнародних рейтингів. — <http://www.soskin.info/ea.php?kazold=20030604&n=6&y=2003>
3. <http://www.dt.ua/2000/2020/61061/>
4. <http://www.heritage.org/index>
5. Степаненко А.В. Глобалізація, конкурентоспроможність й економічна безпека: проблеми взаємодії та взаємозв'язку // Продуктивні сили України. — № 1(002) 2007. — С. 71—84.
6. Омельченко Р.В. Кількісні виміри економічної свободи України в умовах глобалізації // Економіка: проблеми, теорії та практика. — Зб. наук. праць. Вип. 241. Том IV. — ДНУ Дніпропетровськ, 2008. — С. 911—918.
7. <http://www.ecsocman.edu.ru/db/msg/105530.html>
8. Мельвиль А.Ю. и др. Опыт классификации стран. — <http://www.politstudies.ru/fulltext/2006/5/3.htm>
9. <http://www.management.com.ua/news/?id=720>
10. Майер Дж., Олесневич Д. Міжнародне середовище бізнесу: конкуренція та регулювання в глобальній економіці / Пер. з англ. — К., 2002. — 703 с.
11. Гребініченко О.Ю. Міжнародні рейтинги держави як фактор зовнішніх інформаційних впливів // Нова парадигма. — К., 2008. — С. 151—163.
12. Мельвиль А.Ю. Россия в мировых рейтингах: перезагрузка // Эксперт Украина — № 46 (95). — 20—27 ноября, — 2006 г.
13. Therborn G. Globalizations: Dimensions, Historical Waves, Regional Effects, Normative Governance // International Sociology. — 2000. — Vol.15. — № 2. — P.151—179.

Стаття надійшла до редакції 09 січня 2009 р.